

AZERBAYCAN CUMHURİYETİ EĞİTİM BAKANLIĞI
AZERBAYCAN DEVLET İKTİSAT ÜNİVERSİTESİ
TÜRK DÜNYASI İŞLETME FAKÜLTESİ
İŞLETME BÖLÜMÜ

LİSANS BİTİRME TEZİ

Azerbaycan bankalarında kredi riski yönetimi

Hazırlayan

Necmin Hacıyev

1417.01021

BAKÜ-2018

AZERBAYCAN CUMHURİYETİ EĞİTİM BAKANLIĞI
AZERBAYCAN DEVLET İKTİSAT ÜNİVERSİTESİ
TÜRK DÜNYASI İŞLETME FAKÜLTESİ
İŞLETME BÖLÜMÜ

LİSANS BİTİRME TEZİ

AZERBAYCAN BANKALARINDA KREDİ RİSKİ YÖNETİMİ

Hazırlayan

Necmin HACIYEV

1417.01021

Danışman

Öğr. Gör. Habil ALİYEV

BAKÜ-2018

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
AZƏRBAYCAN DÖVLƏT İQTİSAD UNİVERSİTETİ

Kafedra “İqtisadiyyat və İşlətmə

TƏSDİQ EDİRƏM

“ ” 2018

BURAXILIŞ İŞİ ÜZRƏ VERİLMİŞ TAPŞIRIQ

“Türk Dünyası İşlətmə” fakültəsinin Biznesin İdarəedilməsi (İşletmə)
ixtisası üzrə

təhsil alan tələbəsi

Hacıyev Nəcmi Fəda

(adı, soyadı, atasının adı)

Diplom işinin rəhbəri

Ögr.Gör.Habil ALİYEV

(adı, soyadı, atasının adı, elmi adı və dərəcəsi)

1. İşin mövzusu Azərbaycan Bankalarında Kredi Riski Yönetimi

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti tərəfindən təsdiqlənsin

“ ” 2018 il

No

2. Tələbənin sona yetirdiyi işin kafedraya təhvil müddəti: 8 ay

3. İşin məzmunu və həcmi (izahı, hesabı və eksperimental hissəsi, yeni təhlilə ehtiyacı olan müəssisələr) Özet, Giriş, Birinci bölüm, İkinci bölüm, Üçüncü bölüm, Sonuç, Kaynakça

4. Buraxılış işi üçün lazımi materiallar

AHMET GEL, Fethi (2006), “Yeni Yüzyılda Azərbaycan’ın Sosyo-Ekonomik Yapısı ve Türkiye İle İlişkileri”, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

AKDIŞ, Muhammet (1995), “Azərbaycan’da Bankacılık ve Mali Kurumlar”, Türk Dünyası Araştırmalar Dergisi, Sayı 99, s.105.

ALİYEV, Elşad (2007), “Azərbaycan’da Bankacılık Sektörünün Gelişimi, Sorunları ve Çözüm Önerileri”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Azərbaycan Uluslararası Bankası, (2014), Deloitte Denetim Raporu”, Bakü.

EYÜPGİLLER, Servet (2010), “Türkiyede Bankacılık, Banka ve Mali Kuruluşlar”, Yargı yayınları, Ankara.

5. Qrafik materiallarının siyahısı dəqiq göstəricilərlə (vacib cədvəl, certyojlar, yaxud qrafiklər, nümunələr və s.) 6 cedvel , 1 grafik

6. Buraxılış işi üzrə məsləhətçinin soyadı, adı, atasının adı, elmi adı və dərəcəsi (diplom işinin ona aid olan hissəsini göstərməklə)

Dr. Nurhodja Akbulaev Nazirhodja

7. Buraxılış işinin təqdimi üzrə təqvim planı:

Sıra No	İşin hissələrinin adı	Qurtarma faizi (yerinə yetirilmə)	İşin yerinə yetirilməsi müddəti	
			plan üzrə	faktiki

1. Bölüm (Ekim 2017 – Ocak 2018)
2. Bölüm (Şubat 2018 – Nisan 2018)
3. Bölüm (Mayıs 2018)

Buraxılış işinin rəhbəri _____
imza

Məsləhətçi _____
imza

Tapşırığı imza üçün qəbul etdim _____
(tələbənin imzası)

Tapşırığın qaytarılması tarixi “ _____ ” _____ 2018-ci il

Qeyd 1. Buraxılış işi üzrə verilmiş tapşırıq 2 nüsxədən ibarətdir. Nüsxənin biri tələbəyə verilir, ikincisi kafedrada qalır.
2. Hazırlanmış buraxılış işini tapşırıqla birlikdə tələbə DAK təqdim edir.

BURAXILIŞ İŞİNİN PLANI

TUTANAK

ÖZET

İÇİNDEKİLER

TABLOLAR LİSTESİ

GRAFİKLER LİSTESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR VE
TARİHSEL GELİŞİMİ

1.1. BANKACILIĞIN ORTAYA ÇIKIŞINA GENEL BAKIŞ

1.2. BANKACILIKLA İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

İKİNCİ BÖLÜM

AZERBAYCAN BANKALARININ TEMEL YAPISI VE KREDİ
RİSKİ

2.1. KREDİ RİSKİ TANIMI VE GENEL KAVRAMLAR

2.2. AZERBAYCAN BANKACILIK SİSTEMİNİN YAPISI

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AZERBAYCAN BANKALARINDA KREDİ RİSKİ YÖNETİMİ,
BANKALAR ÜZERİNDE ARAŞTIRMA

3.1. ACCESBANK ÖRNEĞİ

3.2. AZER TÜRK BANK ÖRNEĞİ

3.3. YAPI KREDİ AZERBAYCAN ÖRNEĞİ

SONUÇ

KAYNAKÇA

ÖZET

Günümüzde birçok işletme faaliyetini uzun süre içerisinde sürdürmeyi beceremiyor. Bu durumun nedenlerinden biri işletmenin risklerden kaçma bilmemesidir. Eğer işletme faaliyetini uzun dönemde sürdürmek istiyorsa çevresinde oluşan, oluşacak olan riskleri tanımlamalı riskten kaçınma yollarını aramalıdır.

Ekonominin önemli unsuru olan bankalarda son dönemlerde hizmete verilen önem artmasına rağmen, kredi en büyük ana konudur. Burada olan yüksek rekabet nedeniyle kar daralması yaşanmış, bu daralma sonucu bankalar kredi portföyü ve kredi riski yönetimi uygulamasını yapmıştır. 1980-e kadar olan dönemde tüm bankalar kredi müşterilerini geleneksel olarak finansal analiz yöntemleri kullanmıştır. Bu yaklaşımda bankalar ile müşteriler arasında ilişkilere dikkate alınmadan krediler verilmiş ve bunun sonucu başarısızlık yaşanmıştır. Bu yıllarda banka başarısızlıklarının sıkça yaşanması bankalarda kredi riski yönetim tekniklerini, kredi riski ölçümü ve yeni kredi riski metotlarını geliştirmiştir.

Son yılların banka uygulamalarının en önemli tez konuları bankalarda kredi riski yönetimi ve ölçümü üzerinedir. Çalışmamızda öncelikle Azerbaycan bankalarının temel yapısı üzerine odaklanmıştır. Bu tez konumuzda Bankacılık Sektöründe Esas Sorunlar ve Bankacılık Sektöründe Son Gelişmeler ele alınmıştır.

İÇİNDEKİLER

TUTANAK.....	iii
ÖZET.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	x
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR.....	xii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR VE TARİHSEL GELİŞİMİ

1.1. BANKACILIĞIN ORTAYA ÇIKIŞINA GENEL BAKIŞ	2
1.1.1. Bankalar in Ortaya Çıkış Nedenleri.....	3
1.1.2. Bankalarda Tarihsel Gelişim.....	4
1.1.3. Son dönem Dünya Bankacılık Piyasasında Yaşanan Gelişmeler	9
1.1.4. 20. Yüzyıldan Sonra Merkez Bankaları	10
1.1.5. Banka Yönetim Anlayışında Tarihsel Gelişim	10
1.1.5.1. Likidite Yönetimi:	10
1.1.5.2. Aktif Yönetimi.....	11
1.1.5.3. Sermaye Yönetimi	11
1.1.5.4. Pasif Yönetimi	11
1.2. BANKACILIKLA İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR	12

İKİNCİ BÖLÜM
AZERBAYCAN BANKALARININ TEMEL YAPISI VE
KREDİ RİSKİ

2.1. KREDİ RİSKİ TANIMI VE GENEL KAVRAMLARI	14
2.1.1. Kredi Riski Politikasının Amacı ve Görevleri	14
2.1.2. Kredi Riski Politikasının Temel İlkeleri	17
2.1.3. Kredi Risklerinin Yönetim Sistemi	19
2.1.4. Risklerin Sorumluluk Dağıtımı	20
2.2. AZERBAYCANDA BANKACILIĞIN GENEL YAPISI	25
2.2.1. Azerbaycan Cumhuriyeti Merkez Bankası	26
2.2.2. Azerbaycan Uluslararası Bankası	30

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
AZERBAYCAN BANKALARINDA KREDİ RİSKİ YÖNETİMİ,
BANKALAR ÜZERİNDE ARAŞTIRMA

3.1. ACCESS BANK ÖRNEĞİ	32
3.2. AZERTÜRK BANKASI ÖRNEĞİ	35
3.3. YAPI KREDİ AZERBAYCAN BANKASI ÖRNEĞİ	36
3.3.1. Müşterilere Verilen Krediler	37
3.3.2. Kredilerin Müşterilere Konsolidasyonu	37
3.3.3. Kredi Taahhüt Riskleri	39
3.3.4. Finansal Varlık Sınıflarının Kredi Kalitesi	39
SONUÇ	47
KAYNAKÇA	49

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Azərbaycan Mərkəz Bankası Analitik Bilançosu.....	26
Tablo 2: Azərbaycan Mərkəz Bankası Gəlir Tablosu.....	28
Tablo 3: Müşərilərə Verilən Kredilər.....	36
Tablo 4: Yüksək Kaliteli Mali Varlıqlar və Minimum Düzeydə Kredi Riski Olan Kredilərin Analizi.....	39
Tablo 5. Vadəsi Geçmiş Ancak Dəğər Düşüklüğüne Uğramayan Kredilər.....	41
Tablo 6. Bankanın para aktivləri və coğrafi dağılımları.....	43

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1. Bankaların Yapısal Ağı.....	25
--	----

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ACMB	Azerbaycan Cumhuriyeti Merkezi Bankası
ADC	Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti
BM	Birleşmiş Milletler
FRS	Federal Reserv System
İMF	İnternational Monetary Fund
M.Ö	Milattan Önce
M.S	Milattan Sonra
SSCB	Sovet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

GİRİŞ

Uzun zaman ekonomik döngünün önemli ve esas unsuru olarak yer alan kredilenmenin, geçen süre içerisinde sağlanan deneyler ile uygulanması sağlanmıştır. Burada yapılan deneylerin günümüzde olan ihtiyaçları karşılayıp karşılamadığı ya da en son yapılan borçlanma tekniklerine duyulan gereksinimleri, işletmenin faaliyet niteliği ve boyutlarını belirlemektedir.

Bankalarda en çok gelir getiren iki yatırım fonksiyonundan ilki; kredi ve hizmet gelirleri, diğeri ise; menkul kıymet yatırımlarıdır. Hizmet fonksiyonu ve kredi riski süreci bankalar dahilinde gittikçe artan öneme sahiptir. Kredi riskine verilen önemin artması kredilendirmeye verilen önemi azaltmamaktadır. Zira, bir ülke içerisinde ekonomik kalkınmanın yapılması ve ekonomik büyümenin sürekliliği açısından kredi kullanılması zorunlu hale gelmiştir. Ekonomide ticari faaliyetlerin devamlı olarak artması ve bölünmesi, işletmelerin bu işleme ayak uydurması işletmeye fon ihtiyacı sağlamasına yardımcı olmaktadır. Buda büyük oranda bankalarda sağlanan kredilerle karşılanmaktadır.

Tez çalışması 3 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Dünya Bankacılığının Tarihi ve Merkez Bankaları ele alınmıştır. İkinci bölümde Bankalarda Kredi Riski, Azerbaycan Bankacılık Sisteminin S.S.C.B öncesi ve sonrası durumu ve Azerbaycan Bankacılık Sistemi'ndeki son gelişmeler incelenmektedir.

Bu çalışmanın üçüncü bölümünde yabancı sermayeli olan ACCESS Bank, Yapı Kredi Bank ve devlet bankası olan Azer-Türk Bankasının kredi riskleri üzerine araştırma yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR VE TARİHSEL GELİŞİMİ

1.1. BANKACILIĞIN ORTAYA ÇIKIŞINA GENEL BAKIŞ

Genellikle bir kavramın tanımı yapılırken, bu terimin fonksiyonları göz önünde bulundurularak tanımlanır. Bankaya tanım yapmanın zorluğuna rağmen farklı tanımlamalarda yer alan ortak hususlardan faydalanmak ve bankaların söz konusu fonksiyonlarının ışığı altında, bankaya bu şekilde tanım yapabiliriz.

Bankalar, mevduat toplayan ve söz konusu sermayeyi en iyi kullanmağa bileceği biçimde, birbirinden farklı kredilenme yöntemlerinde istifade edilen mali enstrümanlardır.

Bankaya böyle ekonomik tanım yapılabilir, ekonomi piyasasına kağıt ve kaydı para gibi ödeme imkanları sunan, likit (nakit) mevduat ve mevduatı temsil eden, ekonomik ticareti mesleğine dönüştüren ve genel olarak nakit kullanmadan geliştirilen diğer mali hizmetleri ve ödeme sürecini yapan kuruluşlardır.

Bankacılık tarihinin kapsamlı bir şekilde incelenmesi, günümüzde yerleşik olarak yer alan organizasyon ve kurullara uyumlu olarak kendiliğinden yapabildiğimiz işlemleri çok daha iyi anlaya bilmemizi ve günümüzde kullanılan karışık mali yapılara hangi süreçlerden geçilerek varıldığını görmemize yardımcı olacaktır.

1.1.1. Bankalar in Ortaya Çıkış Nedenleri

Bankacılık fikri ilk olarak Babil'de MÖ 1.800 önce başladı. Bu dönemde tefeciler ortaya çıktı ve insanlara borç vermeye başladı. Yunanistan ve Roma'da bankalar kredi kullandı ve mevduat kabul etti. Yunanistan ve

Roma'da ilk olarak para değişimi yaşandı (İncil'de İsa para değiştiricilerini Kudüs'teki tapınaktan meşhur bir biçimde sürgüne yolladı).

Ancak Roma İmparatorluğu'nun çöküşüyle ticaret çöktü ve bankalar geçici olarak ortadan kayboldu. Fakat bankacılık İtalya'nın Floransa ve Cenova kentlerinde 12. ve 13. yüzyıllarda yeniden canlanmaya başladı.

Tapınaklar tarihteki ilk bankalar olmuştur. Tapınaklarda çalışan ilk bankacılar da tapınaklara bağlı olan din adamları olmuştur. Bundan sonraki dönemlerde bankacılık faaliyetlerini hükümdarlar yerine getirmiştir.

İnsanlar alış veriş ihtiyacının doğmasıyla mal değişimi yapılmış ve daha sonra ödeme aracı olarak para kullanılmıştır.

Bankacılığın doğmasına yardımcı olan en büyük etken paraların ve altınların naklinde yaşanan sorunlar olmuştur. Diğer yerlerde saklanılan paraların çalınması bankalara güveni artırmıştır (Yetiz, 2009).

1.1.2. Bankalarda Tarihsel Gelişim

Yaklaşık olarak kabul görmüş dünya dillerinde az-çok bazı farklılıklarla izah edilen banka sözünün yukarıda da gösterildiği üzere İtalyanca “banco” sözünden ortaya çıktığı ve daha sonradan sözcüğün banka şeklinde istifade edildiği tahmin edilmektedir. Dünyamızın birinci bankerleri olarak ifade edilen Lombardi'yalı Yahudiler, bankacılık işlemini piyasalara koymuş oldukları bir tane masa, yani banco üzerinde yaparlardı (Eyüpgiller, 2000:15).

Tarihte yapılan ilk bankacılık hizmeti Sümer ve Babil'e kadar uzanan bir geçmişe dayanmaktadır. Bu yıllarda banka hizmetleri dini yapıların içerisinde rahipler tarafından başlatılmıştır.

Bu yerler tapınak adlanırdı ve ilk tapınakların ortaya çıktığı yer Sumerler olmuştur.

“Kızıl Tapınak (M.Ö.3400-3200)” günümüze kadar en eski banka türü olarak bilinmektedir. (Urgancı, 1982:7).

Kamu bankaları M.Ö. 400-300 dönemlerde ortaya çıkmış ve gelişmeye başlamıştır. Mısır’da bankacılığın gelişme gösterdiği dönem Büyük İskender’in (M.Ö.356-323) burayı işgalinden sonra başlamıştır.

Amerika kıtasının keşif edilmesiyle, Akdeniz çerçevesinden dışarıya çıkan ticari işlemlerinin yanı sıra, bankacılık işlemleri ve organizesi de yine söz konusu büyümeye rağmen paralel şekilde artmış dış ticaret ödemelerine de aracı olmaya başlamıştır. 1700cı yıldan itibaren, bankaların yatırım kaynağı olarak bilinen sermaye ve mevduata, kağıt para arzı işlemleri de ilave edilmiş ve söz konusu imkanlar, kağıt para basma işleri devletlerin monopol altına alınca yadek sürmüştür. (www.slideshare.net, 2018).

Ortaçağ döneminin sonlarına doğru birçok yerde bankalar yaranmaya başlamıştır. Bunlardan en büyüğü Barcelona bankasıydı.

13 ve 14 yüzyıllarda mevduat kabulü ve kredi verilmesi işlemleri tanıkların gözü önünde yapılmaya başlamış ve bu işlem önceleri sözlü şekilde yapıldığı halde şimdi “Holograp” denilen belgeye yazılmaya başlamıştır.

1609 yılında Amsterdam bankasının kurulmasıyla Modern bankacılığın esası koyulmuştur. Bundan sonra 1694 yılında İngiltere bankası ve 1908 yılında ABD’de Federal Reserve Bank kurulmuştur.

16. yüzyılda Augsburg'dan Fuggers adında bir Alman ailesi çok önemli bankacılar oldu.

İngiltere'de bankalar 17. yüzyılda gelişti. Bu dönemde Bazı insanlar güvenlik için paralarını kuyumcularda saklardı. Kuyumcular hamili talep üzerine belli bir miktar ödemeye söz veren bir not yayınlardı. Zamanla insanlar bu notları para yerine değiştirmek yerine daha kolay ve daha güvenli olan bankalara gelmeye başladı. Goldsmith'ler yüksek faiz oranı karşılığında onlara yatırılan parayı ödünç vermeye başladılar. Onlar da tasarruflarını çekmek için para yatırmış insanlara faiz ödedi.

Ancak sadece bireyler borç almıyordu, hükümetler de özellikle savaş zamanında da borç almalıydı. Hükümet varlıklı bireylerden borç aldı ve daha sonra vergilerin faiziyle geri ödedi.

17. Yüzyılın sonunda Fransa ile savaşma maliyeti İngiltere için muazzamdı. Yani 1694'te İngiltere Bankası hükümete kredi sağlamak için kuruldu.

Bir grup finansör bir araya gelerek bankayı kurmak için gereken parayı sağladı ve hükümete 1,2 milyon sterlin borç verdiler (o günlerde büyük bir miktar). Buna karşılık, banka krediye% 8 faiz ve not verme hakkını aldı. İngiltere Merkez Bankası'nın da borç para vermesine ve altın almasına ve satmasına izin verildi.

İngiltere Bankası bazen “Threadneedle Sokağı'nın Yaşlı Kadını” olarak anılmaktadır. Banka 1734 yılında Threadneedle Caddesi'ne taşındı.

Günümüzün en önemli bankalarından biri olan İskoçya Bankası 1695'te kuruldu.

1708'de yeni yasa çıktı ve 6dan fazla ortak bulunan bankaların kendi notlarını yayınlamasını yasakladı (küçük bankalar hala bunu yapabiliirdi). Ancak İngiltere Merkez Bankası çoğunlukla faaliyetlerini Londra'ya bağladı. 18. yüzyılın sonlarında il kasabalarında birçok küçük banka kuruldu. İlk seyahat çekleri 1772'de İngiltere'de yayımlandı.

1973`de,1814-1816`da ve 1825 de yaşanan bankacılık krizleri bankalara olan güveni yitirdi ve insanlar paralarını hızlı bir biçimde bankalardan çekmeye başladılar.

1826 da birçok hissedarının büyük bankaların Londra dışında oluşturmalarına izin vermek için yasa düzenlendi ve küçük ülke bankalarının çoğu büyük bankalarla birleşti.

İngiltere Merkez Bankası tarafından 1833 yılında ihraç edilen banknotlar yasal olarak insanlara ihale edildi (bir borç için ödeme olarak kabul edilmeleri gerekirdi) (<https://documents.tips>, 2018).

1640 yılında bankacılıkta büyük değişiklik olmuş, İngiltere Krallığı tarafından tüccarların altınlarına el koymuş ve ticaret çökmüştür. Tacirler "Goldsmith notes" olarak adlandırılan kendi sistemlerini (ağlarını) vermeğe başlamışlar. Söz konusu senetlerin pazarda alım satım faaliyetlerinde istifade edilmesi, birinci kağıt para sistemini oluşturmuş bulunmaktadır. Söz konusu dönemde devletin para sıkıntısı çekmesi, bir devlet bankasının kurulmasını gerektirmiş ve piyasaya ilk defa para sürülmüştür.

Çağdaş bankacılığın başlangıcı 1694te Bank of England yaranmasıyla başlar. Bu bankanın ilk başlarda yaptığı iş banka cüzdanları verir, ulusal borçlarla uğraşır, para konularında önerilerde bulunurdu.

Bankacılık süreci, sanayinin ve ulaştırma imkanlarının büyümesiyle 1800 yıllarda büyük ölçüde genişlemiştir. Bu yüzyıldan daha evvel kurulmuş az sayıda olan devlet ile belediye bankaları bir tarafa bırakılırsa, 1800 yıllardan evvel kurulmuş olan büyük bütün bankalar, müşterilere ait ve genel olarak onların hayatları ile sınırlı olan, "şahsi işletme" kapsamında iken 1800cı yıllardan sonraki dönemde yapılmış olan hemen hemen bütün bankalar ise, "sermaye şirketi" benzerinde

yapılmıştır. Bankacılığın son devr en büyük özelliği, bankaların “anonim olarak yapılma ve örgütlenme” özelliğinin ilk defa bu yüzyılda yapılmış olmasıdır. Böylelikle geçmiş dönemin kısıtlı imkanlarına sahip, küçük bütçeli ve karmaşık bankaları yerine, hemen bütün ülkelerde, büyük ölçekli sermaye ve geniş finansal imkanlara sahip, dağınık şubeli “büyük bankalar” yaranmıştır. Özet olarak günümüze kadar bir kaç değişiklikler ve gelişmeler gösteren bankalar yüzyılımızda en iyi durumunu almıştır.

18 yy’dan çok daha önce bankacılık faaliyetin yürütülmesi ticaretin büyümesine bağlıydı. 1850 yılında Avrupa ve Amerikada büyük sanayi işlemleri kuruldu ve bankacılığın ticaretten asılı olması sona erdi.

Modern bankacılığın geliştiği ikinci yer ABD olmuştur. Burada ilk çağdaş banka 1782 yılında Bank of North America Kuzey Amerika’da yapılan ilk bankadır. Banka Amerika’nın büyük savaşının maliyeleştirilmesinde istifade edilmiştir. 1791 yılında devlet ve özel bankası olan Bank of the United States bank kurulmuştur.

1850 yılların da sanayileşmiş ülkelerde bankalar yeni düzenlemelere gitti. En esas farklardan biri, merkezi bankasıyla ticari bankalar arasında oluştu. Merkezi bankası devletin para politikasını yürütme görevini üstlenmiş, ticari bankalarsa belirli dönemlerde verilebilecek kredi oranını belirlemekteydi. Para üretme yetkisi sadece merkezi bankasına aitti ve mevduat bankalarının faaliyetlerini denetlemekteydi.

1850 yıllarda bankalar birinci ve ikinci bankalar olarak ayrılmıştır. Birinci bankalar, ikinci bankalardan para üretme yetkisine göre ayrılmaktadır. Para üretme işi, bankanın pazardaki paranı kredi sağlayarak ve ya banknot yardımıyla yapar. İkinci bankalar genellikle kredi dağıtımını yapan organizasyonlar olup, piyasaya para süremezler.

İkinci Dünya savaşına kadar bankalar kendi etkinlikleri altında çalışırdı. Dünya savaşından sonra bankalar ticaret, tasarruf ve kredi bankaları olarak 3 parçaya ayrılmıştır.

Küreselleşmeyle birlikte ülkelerde banka sayıları ve şubeleri hızlıca artmağa başlamış ve bankacılık sektöründe rekabet ortaya çıkmıştır. Rekabetin ortaya çıkması bankaların gelişmesini sağlamıştır.

1929 Büyük Buhranından sonra bankalar büyük oranda gelişim sağladı ve Devlet Kağıtlarına yönelerek daha az riskli likit ürünleri tercihine başladı. 1929 Sonrası yıllarda ekonominin düzelmesiyle birlikte bankalarda risk alma eğilimi artmış ve savaş sonrası kalkınma hamleleri fona olan talebi yükseltmiştir.

Bu dönemde Geleneksel yaklaşımlar gerekli kaynaklarla birlikte yetersiz kalmıştı. Durumun böyle olması bilançonun Pasif tarafının yönetilmesinin gerekli olduğunu gösterdi.

1973 de olan petrol krizine kadar kendi şartları altında istedikleri kadar ekonomiye fon plase ediyor ve karları ciddi şekilde artıyordu. Söz konusu olan petrol krizi sonrası durum büyük oranda değişme sağlamıştır.

1.1.3. Son dönem Dünya Bankacılık Piyasasında Yaşanan Gelişmeler

Dünya bankacılığı 20 yy itibaren gelişmeye başlamıştır, yeni finansal ürünlerle birlikte hukuki değişikliklerde yapılmıştır. Artan rekabet oranı bankacılık piyasasını kendi etkisi altında almıştır. Arz ve talep yönünde rekabet piyasalarında hakim olmuş ve ürün sayında çeşitlenme bankaların kredi piyasalarında tekelleşmesini azaltmış ve yatırımcılara bir çok seçim yapma şansı tanımıştır. Reyting şirketleri sayesinde mali yönden yapısı güçlü şirketlerin finansman ihtiyaçlarını

sermaye piyasalarından sağlanması, geriye kalan düşük ve orta reytingli şirketlerin finansman talepleriyle baş başa bırakmıştır. Bu rekabet yeni müşteri odaklı bir bilanço yönetimine geçmiştir. Mevduatları istedikleri faiz oranları ve istediği koşullarda kredi plase etmek konusunda zorlanmaya başlamışlar ve diğer farklı alanlara yönelmişler.

1.1.4. 20. Yüzyıldan Sonra Merkez Bankaları

İlk Dünya Savaşından sonraki dönemde işsizlik, fiyatlarda ve piyasada dengesizlik dünyada olan tüm merkez bankalarının önemini artırmıştır. Bu faaliyetler önemli oranda 1929-1934 yıllarında ekonomik kriz döneminde gelişmiştir. 1950 yıla kadar merkezi bankalarının görevi 1. Ve 2. Dünya Savaşlarından kaynaklanan zararlara finansal destek sağlamaktır. İkinci Dünya Savaşından sonraki dönemde ülkelerin merkez bankasına olan ilgisi daha da arttı. Merkezi bankanın amacı gelirin sürekliliğini ve iş imkanını yükseltmektir.

Merkez bankalarının şuanki esas üç ana hedefi oluşmuştur, ekonomi istikrarı, gelir sürekliliği, ekonomik sabitlik ve finansal istikrarın sağlanmasıdır. Dönemimizde bu faktörlerin yürütülmesini 2006'den bu yana büyüyen finansal kriz zorlaştırmaktadır.

1.1.5. Banka Yönetim Anlayışında Tarihsel Gelişim

Bilançolarda Aktif Yönetimin önem kazanması Bankalar yüksek mevduatları plase edecek yönü bulmakta çok zorlanıyordu. Bankaların odak noktası fon talepleri idi ve birikmiş mevduatları yüksek faizlerle ekonomilere plasman olarak göndermeye başlamaktaydı. Şirketler 1980 karsız yatırımları sonrası iflasa sürüklendi, almayan krediler ve nitelikleri farklı olan krediler ve kredi türevleri bankacıları yöntem değişikliğine zorladı.

1.1.5.1. Likidite Yönetimi:

Bir bankanın geri ödemeleri ve nakit çıkışlarını karşılamak için gerekli olan nakit veya likit aktif bulundurması gerekmektedir. Bu gereklilik bankanın sürekliliği gibi imajı açısından da önemlidir. Bankanın gücünü, varlığını ifade etmektedir. Likidite, bilançoda kısa vadeli nakit karşılığı hesap hareketlerinin yöneyimi olarak ifade edilebilir. Likidite, bankanın ihtiyacı olan kaynakları zamanında ulaştırma imkanının göstergesidir (Teker, İstanbul 2001).

1.1.5.2. Aktif Yönetimi

Aktif Yönetimi bankanın düşük riskli ve yüksek getirili aktiflere yatırım yapması olarak tanımlana bilir. Aktiflerin getiri oranlarının yüksek olması gibi geri ödenmeme oranları da yüksektir. Yüksek getirinin sağlanması durumunda, alınan riskin azaltmak amacıyla portföy yönetimi mantığı ile yürütülerek aktif düzeyinin farklılaşmasına çalışılmaktadır.

Portföy yönetimini yürüterek bankalar, aktiflerin risklerini dağıtarak, geri ödenmeme durumunda katlanılacak zararın azalmasını amaçlar. Aktif portföy üst yönetimin kararları doğrultusunda hareket eder.

1.1.5.3. Sermaye Yönetimi

Bankalar üstlenilen operasyonel işlemlerin gereği olan en az tutarda öz sermaye bulundurmakla zorunludur. Mümkün olan en az sermayeyle operasyonlarını yürüterek beklenen karın elde edilmesine sermaye yönetimi denir.

Gerektiğinden fazla sermaye ile çalışması bankanın karlılığını düşüreceği gibi yetersiz sermaye ile de çalışması bankayı istenmeyen

sonuçlara götürmektedir. Aktif kalemlerde risk farklı olduğu için risk ağırlıklı sermaye tabanı daima hesaplanarak takip edilmelidir.

1.1.5.4. Pasif Yönetimi

Bankanın aktiflerini mümkün olan en düşük maliyetle finanse etmesi olarak tanımlana bilir. Pasif yönetiminin iyi yapılması demek düşük maliyetli kaynak bulmak ve bulunan avantajlı kaynakla mevcut kredi faizleri üzerinden daha yüksek kazanç elde edebilmekte, hem de maliyet avantajı sayesinde rekabetçi fiyat politikası ile kredi portföyünü geliştirme imkanı yakala bilmektedir.

1.2. BANKACILIKLA İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

PLASMAN: Bankaların mevduat, sermaye, reeskont olanakları gibi imkanlarla oluşturdukları kaynakları kazanç sağlamak üzere menkul, gayrimenkul yada kredi gibi varlıklara dönüştürmesi anlamına gelmektedir.

MORALİTE: Kökü karakterden oluşup, düzenli davranış manasına gelmektedir. Bankacılıkta müşteri hakkında gerçekleştirilen istihbarat neticesinde ahlaki risk düzeyini belirtmek amacıyla kullanılmaktadır.

TEMERRÜT: Bir borcun yerine getirilmemesi, özellikle bir kredinin geri ödenmemesi ve mahkemeye kadar götürülmesi.

CARİ HESAP: Paranın önceden haber verilmeksizin çekilebileceği bir banka hesabı veya bina topluluğuna sahip bir hesap, tipik olarak sık mevduatlar ve çekle para çekme işlemleri için aktif bir hesap.

MUDİ: Bankada adına hesap açılmış olan ve mevduat hesabına para yatıran, bankada mevduat sahibi olan gerçek kişilere denir.

VADE UYUMSUZLUĞU: Vade uyumsuzluğu, gelecekteki yükümlülükleri yerine getirmek için elde tutulan varlıkların vade

süresiyle uyumlu olmadığı bir finansal kurum veya şirketin finansal bir durumudur.

İKİNCİ BÖLÜM

AZERBAYCAN BANKALARININ TEMEL YAPISI VE KREDİ RİSKİ

2.1. KREDİ RİSKİ TANIMI VE GENEL KAVRAMLARI

Bu kısımda açıklanan kredi riski ve risk yönetimi politikaları “Azer Türk Bankasının risk yönetim siyasetidir.

Banka müşterileri, müşterileri veya iş ortakları sözleşmeden doğan yükümlülüklerini yerine getirmede için oluşan zarar riskidir. Aynı-ayrı iş ortakları ve coğrafi ve endüstriyel konsantrasyonlarda banka kredi riskini limitleri kabul etme ve uygulamada kullanır.

Politikada kullanılan kavramlar aşağıdaki anlamları taşımaktadır: *Risk* beklenilmeyen olayların bankanın sermayesine olumsuz etki edebilmesi ve bankanın iş amaçlarının gerçekleştirilmesi düzeyinin sınırlandırılması olasılığı.

- *Risklerin yönetim sistemi*-risklerin belirlenmesi, değerlendirilmesi, ölçümü, düzenlenmesi ve onlarla ilgili kayıtları gösteren süreçtir.
- *Kredi riski*-borç - alan kişinin yükümlülüklerinin zamanında tüm veya kısmi olarak gerçekleştirilmemesi sonucunda giderlerin (zararın) oluşması riskidir.

Piyasa riski-piyasada faiz oranlarının, döviz kurlarının, menkul kıymetlerin ve ürünlerin fiyatında oluşan değişikliklerle ilgili olabilecek kayıplar. Piyasa risklerinin aşağıdaki alt türleri vardır:

- *Faiz oranları riski*- faiz oranlarının olumsuz yönde değişmesi ile ilgili giderlerin (zararın) oluşması riskidir;
- *Döviz riski*- yabancı döviz kurlarının olumsuz yönde değişmesi ile ilgili giderlerin (zararın) oluşması riskidir;

- *Sermaye riski*-sermayenin ve menkul kıymetlerin fiyatında olumsuz yönde değişiklikler sonucu ortaya çıkan risktir. Bu risk sermayeye, hedge ve spekülasyon amaçları için kullanılan sermayenin türev araçlarına etki göstermektedir;
- *Ürün riski*-piyasada ürünün fiyatında olumsuz yönde değişikliklerle ilgili olarak ortaya çıkan risktir.

Operasyonel risk- piyasanın taleplerine uygun olmayan ve başarısızlıkla sonuçlanmış içsel süreçlerden, insan kaynaklarından, yönetim sisteminden ve bankanın kontrol edemediği dış faktörlerde ortaya çıkan hata ve yanlış sonuçlardan kaynaklanan risklerdir. Operasyonel risklerin aşağıdaki alt türleri vardır:

- *İnsan kaynakları riski*-banka çalışanları tarafından bankanın işleyişi ile ilgili olarak belirlenmiş yasal standartların ve banka içi kuralların ihlal edilmesi sonucunda giderlerin (zararın) ortaya çıkması riskidir;
- *Sistem riski*- bankada bulunan sistem ve ya teknolojilerden kaynaklanmayan bir sebeple ortaya çıkan sorunlarla ilgili giderlerin (zararın) ortaya çıkması riskidir. Her hangi bir sebeple sistem ve ya teknolojilerden kaynaklanan kayıplar insan kaynakları riski ve ya dış faktör riski gibi sınıflandırılmalıdır.
- *Süreç riski*- kural ve süreçlerde olan hatalar veya çeşitli işlem ve faaliyet türlerini kapsayan kuralların olmaması ile ilgili oluşan risktir.
- *Yasal risk*- banka işlemlerinin gerçekleştirilmesi sürecinde yasal hataların yapılması sonucunda giderlerin (zararın) ortaya çıkması riskidir;

- *Dış faktör riskleri* - üçüncü kişiler veya doğal afetler sonucu ortaya çıkan zarar sonucunda giderlerin (zararın) ortaya çıkması riskidir;
- *İmaj riski*- bankanın imajının zayıflaması (güven kaybı) ve negatif toplumsal algılanma sonucunda giderlerin (zararın) ortaya çıkması riskidir;
- *Stratejik risk* – stratejik amaçların doğru tespit edilmemesi sonucu bankanın karşılaştığı risktir.
- *Likidite riski*-planlanan ve beklenmeyen ödemelerin zamanında ve etkin şekilde gerçekleştirile bilmemesi, ek kaynakların temin edilmesi, aynı zamanda bankanın varlıklarının en az zararla zamanında satılması şansının zayıflaması riskidir.
- *Risk alma kapasitesi*-bankanın kendi stratejik amaçlarına ulaşabilmesi için alabileceği riskin azami kapasitesidir.
- *Riskin kabul edilmesi*-sermayenin geri ödeme kriterlerini dikkate alarak banka sermayesi ile oluşabilecek olası zararın karşılanmasıdır.
- *Riskin asgari düzeye indirilmesi*-çeşitli düzenleyici yöntemlerle risklerin azaltılmasıdır (bu yöntemler her bir risk türü için hem işlemin gerçekleştirilmesi ile ilgili kararın alınması zamanı, hem de işlemin gerçekleştirilmesi zamanı farklı olabilir).
- *Riskin devredilmesi*- bankanın riskli olarak nitelendirilen işlemlerinin banka dışı kuruluşlara devredilmesidir.
- *Riskten kaçma*-riskli olarak nitelendirilen işlemlerin gerçekleştirilmemesidir.

2.1.1. Kredi Riski Politikasının Amacı ve Görevleri

Politikanın ana amacı risklerin yönetilmesi işleminin gerçekleştirilmesi, ilkeleri, görevli bölümlerin görev ve sorumlulukları, aynı zamanda

risklerin stratejik ve günlük olarak yönetilmesi, değerlendirilmesi ve kontrolünün sağlanması prosedürlerini belirlemektir.

Politika banka faaliyetinin zararsızlık ilkesine dayanarak ve Bankanın alabileceği risklerin düzeyi ile karlılık arasında en uygun oranın bulunmasına hizmet etmektedir.

Politikanın işlevleri aşağıdaki başlıkları kapsamaktadır:

- Bankanın gelişim stratejisini gerçekleştirmek;
- Bankanın tüm faaliyet alanlarında risklerin gelirlere oranının en uygun düzeye getirmek;
- Ortaya çıkabilecek olumsuz durumlarda Banka zararının minimum düzeyde tutmak;
- Risklerin minimum düzeyde tutulması amacı ile gerekli limit ve sorumlulukları belirlemek;
- Olağanüstü durumlarda bankanın normal işleyişini sağlamak;
- Bankanın uzun süreli riske maruz kalmasını önlemek;
- Bankaya çekilmiş ve yatırılmış kaynaklar arasında en uygun dengeni kurmak;

2.1.2. Kredi Riski Politikasının Temel İlkeleri

Politikanın temel ilkeleri aşağıdaki gibidir:

- Bankanın karlı bir şekilde faaliyet göstermesini sağlamak;
- Risklerin bağımsız şekilde değil, tüm banka için tek bir politika kapsamında ilişkili şekilde yönetilmesi;
- Riskleri kontrol etmek;
- Faaliyet alanları ve müşterilere göre riskleri dağıtmak;
- Riskleri önlemek için gerekli fonlar oluşturmak;
- Risklerin değişimini daim kontrol altında tutmak;

- Faaliyet alanlarına göre risklerin yüzdesinin kısa zaman zarfında önemli düzeyde yükselmesine izin vermemek;
- Banka işlemlerinin gerçekleştirilmesinde mevcut yasalara, Azerbaycan Cumhuriyeti Merkez Bankasının düzenleyici kanunlarına ve banka içi kurallara uymak;
- Dönemsel olarak Bankanın risklerinin denetimini gerçekleştirmek;
- Belirli dönemler içerisinde Banka risklerinin yönetilmesi ile ilgili prosedür ve işlemlerin geliştirilmesi;
- Gerekli kararların alınması için sorumluluk ve işlemlerin sınırının belirlenmesi;
- Risklerin yönetiminin merkezileştirilmesi;
- Aktif ve pasiflerde olan değişiklikler, son durum ve gerekli risklerin düzeyi ile ilgili bilgileri hızlı şekilde temin etmek;
- Bankanın aldığı risklerin düzeyinde belirgin değişiklikler olduğu zaman yeni risklerle sonuçlanacak işlemler gerçekleştirmemek;
- Toplumda güvenli, tüm işlevlerini zamanında ve kayıtsız-şartsız bir şekilde gerçekleştiren banka imajını korumak;
- Terörizmin finanse edilmesine ve ya yasal olmayan yollardan elde edilmiş gelirlerin yasallaştırılmasına olanak tanıyacak işlemlerin gerçekleştirilmesini önlemek;
- Olağanüstü durumlarda risklerin yönetilmesi prosedürlerini kullanmak;
- Bankanın her hangi bir faaliyet alanının risklerinin düzeyinin, diğer faaliyet alanlarının risk düzeyinden önemli derecede farklılaşmasına olanak tanımamak.

Bankanın çeşitli risk türleri ile ilgili bilgilerin kullanıcılara ulaştırılmasında, Merkez Bankasının düzenleyici nitelikteki yasalarına

uyulması gerekmektedir. Bu bilgiler bankanın internet sitesinde ve ihtiyaç olan başka toplu iletişim araçları ile yaygınlaştırıla bilir.

Politikanın ilkeleri yön verici özellikler taşımaktadır ve Bankanın tüm bölümlerinin, sorumlu kişilerin ve çalışanlarının bu ilkelere uyması zorunludur.

2.1.3. Kredi Risklerinin Yönetim Sistemi

Politikanın doğru bir şekilde belirlenmesi, yöneltilmesi ve kontrolü Gözetleme Kurulu, Denetim kurulu, Risklerin yönetimi kurulu ve Yönetim kurulu tarafından gerçekleştirilmektedir.

Gözetleme kurulu Bankada riskleri doğru şekilde belirlemeyi başaran, değerlendiren ve onları kontrol eden sistemin oluşturulmasını temin etmektedir. Bu amaçla gerekli komisyonlar oluşturulur Gözetleme kurulu oluşturulmuş komisyonlar aracılığı ile risklerin yönetimi prosedürlerini, limitleri, riskli alanlarla ilgili kararların kabul edilmesi araçlarını, riskli alanlarda çalışanların, görevli kişilerin sorumluluk ve görevlerini belirlemektedir.

Yönetim kurulu ve ona bağlı yönetsel bölümler Bankada risklerin günlük olarak yönetilmesi için tam olarak sorumluluk taşımaktadırlar.

Risklerin yönetilmesi ile ilgili olarak risk limitlerinin kontrolü, aynı zamanda risklerin analizi Risklerin Yönetilmesi Bölümü tarafından gerçekleştirilmektedir ve o, direkt olarak Yönetim kuruluna rapor vermektedir. Bölüm riskli alanların belirlenmesi, değerlendirilmesi ve yönetilmesi ile ilgili kontrolün yöntemini hazırlar ve Yönetim Kurulu ile kararlaştırıldıktan sonra Risklerin Yönetilmesi kuruluna verir.

Bankada risklerin günlük olarak yönetilmesini kontrol eden kurum Yönetim Kurulu, risklerin belirlenmesi ve yönetilmesi işinde etkinliğin değerlendirilmesine sorumlu kurum İç Denetim Bölümüdür.

2.1.4. Risklerin Sorumluluk Dağıtımı

Risklerin yönetilmesi sürecinde Bankanın oy hakkı olan yönetim birimlerinin sorumlulukları aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

Risklerin yönetilmesi sürecinde Bankanın Gözetleme Kurulunun yetkileri aşağıdaki gibidir:

- Etkili örgütsel yönetim sisteminin kurulması ve bunun için gerekli ortamın sağlanması;
- Bankada güncel ve etkili iç kontrol ve denetim sisteminin oluşturulması;
- Risklerin yönetimi ile ilgili örgütsel yapılanmanın, risklerin yönetilmesi politikasının, yetki ve sorumlulukların, çeşitli işlem türleri ile ilgili içsel kuralların, risklerin yönetilmesi sürecinde kullanılan çeşitli yöntemlerin, limitlerin ve Bankanın risk alma kapasitesinin onaylanması;
- Risklerin yönetimi ile ilgili olarak belirlenmiş politika ve kurallara uyulup uyulmadığının içsel denetim tarafından dönemsel olarak kontrolünün sağlanması, aynı zamanda belirlenmiş eksikliklerin ortadan kaldırılması için gerekli işlemlerin gerçekleştirilmesi;
- Risklerin belirlenmesi, değerlendirilmesi ve düzenlemesi için Bankada kullanılan yöntemlerin dönemsel olarak kontrol edilmesi;
- Bankanın riskleri tahmin etme kapasitesinin değerlendirilmesi için Yönetim Kurulu tarafından kullanılan yöntemlerin, aynı zamanda değerlendirme sonuçlarının dönemsel olarak kontrol edilmesi;
- Banka faaliyetinin zayıf yönleri ile ilgili olarak Gözetleme Kuruluna verilen bilgilerin dönerselliğinin belirlenmesi;

- Banka faaliyetinde tarafların çatışma ihtimali olan alan ve görevlerin belirlenmesi ve bu çatışmanı önlemek için gerekli işlemlerin gerçekleştirilmesi;
- Merkez Bankasının talepleri dikkate alınarak Bankanın sermayesinin nicel ve nitel gerekliliklerinin belirlenmesi;
- Risklerin yönetimi ile ilgili Bankanın Yönetim Kurulunun işinin değerlendirilmesi ve önerilerin verilmesi;
- Risklerin yönetimi kurulunun ve diğer kurulların başkanlarının ve üyelerinin atanması ve onların banka içi başka kurullarda iştiraki ile ilgili kararların verilmesi;
- Gözetleme kurulunun önemli olarak nitelendirdiği diğer banka içi kurullara Risklerin Yönetilmesi Kurulunun başkanı ve ya onun tarafından belirlenmiş yetkili kişi üye seçildiği ve ona veto hakkı verildiği durumda Risklerin Yönetimi Kurulunun başvurusuna dayanarak Banka için riskli olarak nitelendirilen proje ve işlemler hakkında, aynı zamanda banka içi kurullarda Risklerin Yönetilmesi Kurulunun başkanı ve ya onun tarafından belirlenmiş yetkili kişinin veto hakkını kullandığı konularla ilgili kararların kabul edilmesi;

Risklerin yönetilmesi sürecinde Bankanın Yönetim Kurulunun yetkileri aşağıdaki gibidir:

- Gözetleme kurulu tarafından onaylanmış risklerin yönetilmesi politikasına dayanarak Bankanın karşı karşıya kaldığı risklerin yönetilmesinin sağlanması;
- Risklerin yönetimi ile ilgili Gözetleme kuruluna tüm bilgileri içeren ve doğru raporların verilmesi;

- Bankanın karşı karşıya kaldığı risklerin yönetimi sürecine uygun ve etkili kontrol mekanizmalarının belirlenmesi için Gözetleme Kuruluna önerilerin verilmesi;
- Risklerin yönetilmesi politikasının dönemsel olarak kontrol edilmesi ve gerekli görüldüğü durumlarda geliştirilmesi ile ilgili Gözetleme Kuruluna önerilerin verilmesi;
- Risklerin Yönetilmesi Bölümünün etkili faaliyeti için gerekli ortamın sağlanması, aynı zamanda Bankanın diğer yapısal bölümlerinin Risklerin Yönetilmesi Bölümünün faaliyetine karışması ve etki göstermesinin önlenmesi ile beraber, ikili işbirliği yollarının sağlanması.
- Risklerin yönetilmesi sistemine yeterince deneyimli ve uzman çalışanların çekilmesinin temin edilmesi;
- Risklerin Yönetilmesi Bölümünün görev dağılımının belirlenmesi;
- Gözetleme Kurulunun belirlediği limitler çerçevesinde Bankanın finansal işlemler gerçekleştiren her bir yapısal bölümü veya yetkili kişisi için kullanabilecekleri limitlerin belirlenmesi;

Risklerin Yönetilmesi Kurulunun yetkileri aşağıdaki gibidir:

- Risklerin yönetilmesi sürecinin her aşaması ile ilgili minimum taleplerin belirlenmesi;
- Risklerin Yönetilmesi Bölümüne emirlerin verilmesi ve ondan dönemsel raporların talep edilmesi;
- Risklerin Yönetilmesi Bölümünün işinin değerlendirilmesi ve sonuçlarla ilgili raporun Gözetleme Kuruluna verilmesi;
- Çeşitli risklerle ilgili Risklerin Yönetilmesi Bölümü tarafından Yönetim Kurulu ile kararlaştırılarak hesaplanmış limitlerin

belirlenmesi ve onaylanması için Gözetleme Kuruluna takdim edilmesi;

- Devamlı olarak Bankanın karşılaştığı risklerin durumu, risklerin yönetilmesi sisteminin güncelliği ve risklerin yönetilmesi sürecinin etkinliği hakkında Gözetleme Kuruluna raporun verilmesi;
- Banka içi risklerin yönetilmesi fonksiyonun değerlendirilmesi, çeşitli işlem ve faaliyet yönleri ile ilgili kurallara, aynı zamanda yönetilmesi sürecinde kullanılan çeşitli kural ve yöntemlere, risklerin yönetilmesi politikasının gözden geçirilmesi ve gerekli tekliflerin Gözetleme Kuruluna takdim edilmesi.

Kredi Kurulunun yetkileri aşağıdaki gibidir:

- Kredi istekleri ile ilgili kredi risklerinin değerlendirilmesi ve kararların kabulü;
- Belirli kredi alana kredilerin verilmesi ile ilgili yasakların konulması;
- Bir grup kredilerin verilmesine yasakların konulması,
- Sınıflandırılmış kredi portföyünde belirli grup kredilerin verilmesinin yasaklanması,
- Çeşitli bilanço dışı işlemlerle ilgili kredi risklerinin değerlendirilmesiyle kararların kabulü;
- Zaman zaman kredi portföyünün kontrolünün yapılması;
- Krediler ile ilgili kabul edilmiş ipoteklerin dönemsel olarak değerlendirilmesinin temin edilmesi;
- Kredilerin verilmesi sürecinin prosedürlere uygunluğunun temin edilmesi;
- Kredilerle ilgili stokların yeterliliğinin kontrolü ve analiz etmek.

Aktif ve Pasiflerin Yönetilmesi Kurulunun yetkileri aşağıdaki gibidir:

- Bankanın piyasa risklerinin azaltılması için kararların kabul edilmesi;
- Bankanın likiditesinin tahmin edilmesi ve Bankanın finansal varlıklara olan talebinin, onları elde etmek için uzun dönemli planların hazırlanması, fiyatların belirlenmesi.

Bankanın yönetsel bölümleri risklerin yönetilmesi ile ilgili faaliyetlerini her bir bölümün yönetmeliğinde gösterilen yetkiler çerçevesinde gerçekleştirir.

Bankada risklerin yönetilmesi ile ilgili karar verme sistemi aşağıdaki gibidir:

- Risklerin yönetilmesi-Risklerin Yönetilmesi Kurulu tarafından verilen bilgilere dayanarak Gözetleme Kurulu;
- Piyasa ve likidite riskleri- Aktif ve Pasiflerin Yönetilmesi Kurulu tarafından verilen bilgilere dayanarak Gözetleme Kurulu;
- Kredi riskleri-Kredi Kurulu tarafından verilen bilgilere dayanarak Gözetleme Kurulu;
- Operasyonel riskler-Yönetim Kurulu tarafından verilen bilgilere dayanarak Gözetleme Kurulu;
- Strateji, imaj ve diğer riskler-Yönetim Kurulu tarafından verilen bilgilere dayanarak Gözetleme Kurulu;

Bankada risklerin yönetilmesi ile ilgili kabul edilmiş kararların gerçekleştirilmesine aşağıdaki yönetsel bölümler sorumluluk taşımaktadır:

- Piyasa ve likidite riskleri-Hazine Bölümü;

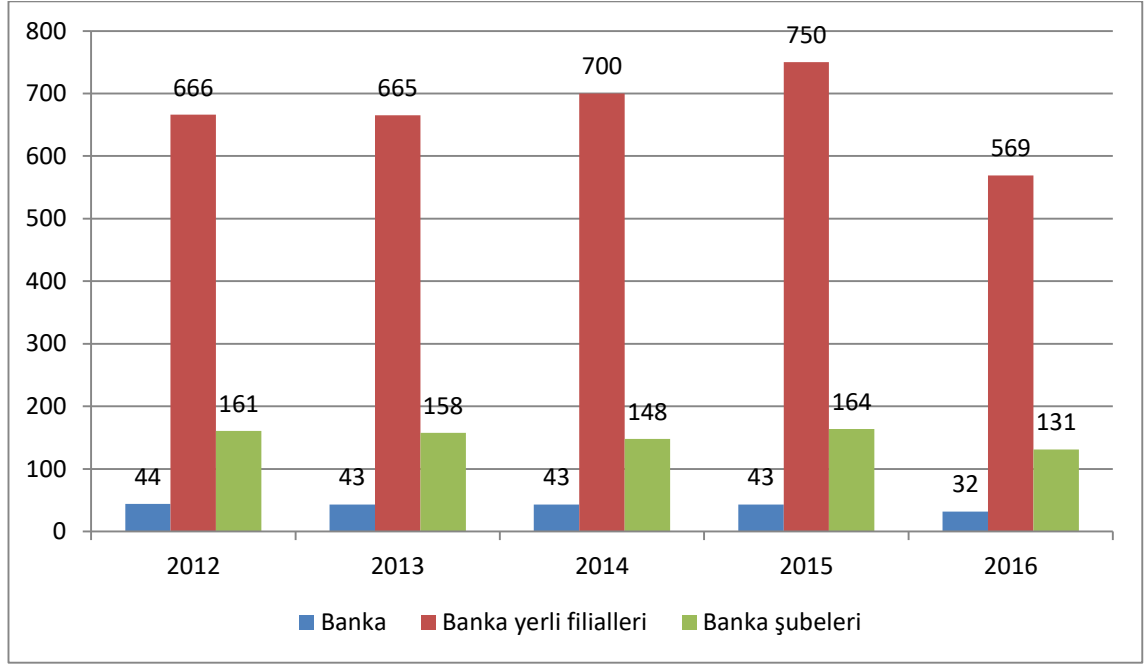
- Kredi riskleri-Kredi Bölümü;
- Operasyonel riskler-Bankanın tüm yönetsel bölümleri;
- Strateji, imaj ve diğer riskler-Yönetim Kurulu;
- Risklerin belirlenmesi, değerlendirilmesi ve analizi, diğer yönetsel bölümlere risklerin yönetilmesi ile ilgili metodolojik yardımın sağlanması ve risklerin kontrolü fonksiyonu-Risklerin Yönetilmesi Bölümü.

2.2 AZERBAJCANDA BANKACILIĞIN GENEL YAPISI

1991 Ekim 18`de bağımsızlığını ilan eden Azerbaycan merkezi ekonomiden serbest ekonomiye geçmeği kendisine hedef seçmiş ve bu alanda çalışmalar başlatmıştır.

2013-2015 yılları arasında bankacılık sisteminin gelişmesi alanında yürütülen çalışmalar sonunda bankaların dış sermayeleri çekmeye devam etmiştir. 2016 yılına kadar ülkede toplamda 43 banka çalışmaktaydı ve bu bankaların 22`si yabancı sermayeli bankalardı. 2015 yılında bankaların yeni bölge merkezlerinin ve şubelerin açılmasına devam edilmiştir. Bölge merkezleri 750`ye ulaşmış ve şubelerinin sayısı da 164`de ulaşmıştır. 2016 yılında yapılan yeniden yapılanma sonucunda 11 bankanın lisansı iptal edilmiş olup banka sayısı 43`ten 32`ye, bölge merkezleri 164`ten 131`e ve şubeleri de 750`den 569`a düşmüş bulunmaktaydı.

Grafik 1. Bankaların Yapılarının İstatistiği

Kaynak: Azerbaycan Cumhuriyeti Merkez Bankası, Yıllık Rapor 2013, s.26., Azerbaycan Merkez Bankası, Yıllık Rapor 2017/05.

2.2.1. Azerbaycan Cumhuriyeti Merkez Bankası

Azerbaycan Cumhuriyeti Merkezi Bankası 1992 yılında Cumhurbaşkanının onayıyla kurulmuştur. Merkezi Bankası faaliyeti hakkında kanun 1992 yılın Ağustos ayında kabul görmüştür.

(www.nba.az, 2018).

Anayasamızın 19.cu maddesine uygun olarak ACMB Azerbaycan devletinin müstesna mülkiyetidir. Merkezi bankasının yerleşim yeri Bakı şehrinde dir.

Merkez bankalarının ana görevi fiyat istikrarının korunmasıdır. Diğer bir amacıysa banka sistemlerinin işleyişini sağlamaktır.

(Azerbaycan Merkezi Bankası, madde 4).

Azerbaycan Merkez Bankası'nın ana görevleri aşağıdakılardır.

Tablo 1: Azərbaycan Merkez Bankası Analitik Bilançosu

AKTİF	31.12.2016 (bin AZN)	31.12.2015 (bin AZN)
Para	5,789,173	5,886,213
Yabancı ölkelerdeki mevduatlar	-	17,784
İMF hesaplaşmaları	364,399	332,561
Menkul Kıymetler	4,212,233	2,802,748
Türev Ürünler	2,192	32
Yatırım Menkul Kıymetleri	10,522,618	3,770,897
Bankalara Verilen Krediler	4,061,362	5,812,054
Borç Yükümlülükleri	244,240	239,603
Toprak, Binalar,	55,075	60,301
Maddi olmayan aktif	43,649	37,182
Diğer mali aktifler	121,223	4,521
Diğer Aktifler	51,870	59,295
TOPLAM AKTİFLER	25,564,063	18,924,150
PASİF		

Kullanımda olan banknotlar	6,960,8	5,416,8
Yerel bankaların mevduatları	5,922,3	-
Devlet Kurumlarının yükümlülükleri	2,697,269	4,350,844
Kredi Kurumların yükümlülükleri	3,225,107	3,336,202
Diğer Kurumların yükümlülükleri	13,569	6,589
Tedavülde olan borç menkul kıymetleri	108,988	-
Devletin IMF' yükümlülükleri	366,589	333,327
Uluslararası maliye kurumları yükümlülükleri	4,325	4,657
Diğer Mali Yükümlülükler	391,535	6,836
Diğer yükümlülükler	1,259	471
Toplam Yükümlülükler	19,691,594	13,455,677
Ödenmiş Sermaye	500,000	500,000
Sermaye Rezervleri	500,000	500,000
Satılması planlanan mali aktiflerin ihtiyat fonu	(2,582)	(4,914)
Dağıtılmamış Karlar	4,875,051	4,473,387
Özkaynak Toplamı	5,872,469	5,468,474

TOPLAM PASİFLER	25,564,063	18,924,150
------------------------	-------------------	-------------------

Kaynak: ACMB, Yıllık Rapor 2016, s.57. ve ACMB, Yıllık Rapor 2017/05, s.1

Tablo 2: Azerbaycan Merkez Bankası Gelir Tablosu

	31.12.2016 (bin AZN)	31.12.2015 (bin AZN)
Faiz Gelirleri	282,315	226,745
Faiz Giderleri	(257,896)	(155)
Toplam Faiz Gelirleri	24,4200	226,5900
Komisyon Gelirleri	6,192	12,568
Komisyon Giderleri	(3,032)	(7,089)
Ara Toplamı	3,161	5,479
Kıymetli evrakların yeniden değerlendirilmesi gelirleri/ (zararları)	(10,348)	27,552
Türev ürünlerin bir defa fiyatlandırılması gelirleri/(zararları)	8,212	(56,557)
Döviz durumunun yeniden değerlendirilmesi gelirleri/(zararları)	899,713	5,824,161
Döviz işlemlerinin net gelirleri	10,883	10,625

Diğer işlem gelirleri	1,803	5,591
Değersizleşme gideri	(477,077)	(464,371)
Yönetim ve faaliyet giderleri	(59,103)	(46,930)
TOPLAM FAALİYET GELİRLERİ	401,664	5,531,130
Adaletli değerinde olan net değişiklik	2,332	(4,914)
Kar veya zarara ait olan maddelerin toplamı	2,332	(4,914)
TOPLAM KAR/ZARAR	403,997	5,526,216

Kaynak: Azerbaycan Cumhuriyeti Merkezi Bankası, Yıllık Raporu 2017, s2.

2.2.2. Azerbaycan Uluslararası Bankası

Azerbaycanın en önemli bankalarından olan Uluslararası bankasına değinmek istedik. Bu banka SSCB döneminden faaliyetini sürdürmektedir. İlk dönemlerde Vneshekonombank'ın şubesi gibi faaliyet göstermiştir. Bu bankadan ayrılarak bağımsız bir devlet bankası olarak 10 Ocak 1992 yılında kurulmuştur.

2016 yılsonu itibariyle bankanın aktifi 9.847 milyon dolar olup, yılsonu toplam karı 98 milyon doları aşmış durumdadır. Sermayesinin yarısı Azerbaycan Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı'na, diğer payları ise özel kurumlar ve bireylere aittir. Bankanın yılsonu itibariyle istatistiklerinde olan 42 şubesi ve 35 bölge merkezi bulunmaktadır.. (www.ibar.az, 2014;4), (Akdiş,1995).

2015 yılında 35 bölge merkezi, 44 şubesi bulunmakta iken 2017 yılında 36 bölge merkezi, 39 şube ve 1410 personeli ile faaliyetine devam etmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AZERBAIJAN BANKALARINDA KREDİ RİSKİ YÖNETİMİ, BANKALAR ÜZERİNDE ARAŞTIRMA

3.1. ACCESS BANK ÖRNEĞİ

Bankaların en büyük faaliyet alanı riskler üzerindedir. Tüm bankalar kredi riski, Pazar riski, likidite riski gibi riskleri göz önünde bulundurmalıdır. ACCESS bankasında risklerin üzerinden izlediği politikalar var. Bu politikalar risklerin düşürülmesini amaçlamaktadır.

- Vadesi dolmuş krediler: Faiz taksitlerinde gecikme olması halinde cari temerrüt faiz oranları üzerinden hesaplanacak faiz müşteriden ayrıca tahsil edilmelidir. 63 Faiz taksitini vadeden itibaren 30 gün içinde yatırmayan borçlular hakkında yasal takibe başlanmalı, daha önce takip yapılmış ise yasal takibe kaldığı yerden devam edilmelidir;
- Bankanın boğulma riski vardır, risk düzeyinin belirlenmesi, ölçülmesi gerekmektedir;
- Risklerin düşürülmesi yönünde kredi, Pazar, likidite risk limitleri belirlenmiştir. Limitlerin yapılma amacı risklerin önceden belirlenmesi ve efektifliğinin artırılması yönündedir. Risklere nezaret Gözlem Kurulu tarafından yapılmaktadır;
- Bankada risklerin yönetilmesi her bir şubenin iç organlarında Risk İdari Komitesi tarafından yapılmaktadır. Risk izleme ve denetimde bu komite tarafından yapılmaktadır;
- Aynı zamanda komite yıl içinde iki kez denetim yapmalıdır;

- Gecikmiş olan krediler belirlenmeli, idari komite tarafından onaylanmalı ve rapor yapılmalı;

- Kredi istekleri Risklerin Yönetilmesi departmanı tarafından merkezi ofise bildirilir ve merkezi ofis değerlendirmeden sonra geribildirim yapar. Yıl içerisinde şubelerden gelen istekler için rapor hazırlanır, ne kadar kredi isteğinin karşılanabileceği değerlendirilir;

- Erken uyarı sistemi vasıtasıyla gelecekte olabilecek riskler belirlenir ve onlara karşı önlem alınır;

- Yıllık risk tahlilleri Yönetim Kuruluna ve Gözlem Kuruluna sunulur;

Toplam Özsermayesi-23664(bin) Manat

İkinci sınıf sermayesi- 20329(bin) Manat

Ani Likitide-120,88%

Riskli Aktiflerin Toplamı-679720 Manat

ACCESS Bank 100% yabancı sermayeli bankadır. Avrupa tecrübesiyle yönetilmektedir.

Bankanın Toplam Aktifleri 1 milyar manata yakındır. 2017 kredi portföyü 539 milyon 577 bin manattır.

Bankanın 2017 yılında 29 milyon 683 bin kredi faiz geliri olmuştur.

Banka sarkan yastık modeline geçerek gelirlerinden 14milyon manat yedek ayırmış ve bu yüzden 2017 nin ilk dönemi toplam harcamaları toplam gelirlerinden 21 milyon 837 bin manat fazla olmuştur.

Bankanın mevduat portföyü 31 Aralık 2016 yılında 284 milyon 846 bin manat iken 31 Aralık 2017 yılında 301 milyon 795 bin manat olmuştur. Kısacası, yılın ocak-mart döneminde bankanın mevduatları (depozite) 7% -e yakın artış göstermiştir.

Banka için diğer önemli olan şey sermaye artımıdır.2016 yılında sermayesi 52 milyon 460 bin manat, 2017 yılındaysa 28% artış göstererek 67 milyon 348 bin manat olmuştur.

2017 yılında 34,85 milyon manat değerinde 8,2 milyon hisse senedi artımı yapılmıştır.

ACCESS Bankın 2016 yılı için kredi alan kişi sayısı 78636-dır.Bu kişilere verilmiş olan kredi tutarı 615973(bin) manattır. En az kredi kullanılan arazi Nahçıvan MR'dır, buna sebep başkente uzaklık, ödememe riskinin olması ve ulaşımıdır.

En çok kredi verdiği sektör Ticari sektördür (262182(bin) manat). Bu o demektir ki, ACCESS Bank ticaret sektörünü az riskli olarak görmektedir ve yatırımının en büyük kısmını bu yönde harcamıştır. En düşük kredi kullandığı sektör İnşaat sektörüdür (3800(bin) manat). Buna sebep ülkenin inşaat sektöründe rekabetin yoğun olması ve riskinin yüksek olmasıdır.

Yabancı para birimi kullanımında Euro ve Dolar en çok kullanılmıştır (www.accessbank.com, 2018).

3.2 AZERTÜRK BANKASI ÖRNEĞİ

Bu banka 1995 yılında Ziraat Bankası ve Azerbaycanın eski sanayi bankası olan Agrar Kredi Kurumunun ortak bir şekilde çalışması sonucu kurulmuştur. Yürürlüğe başlama yılında bu yılda gerçekleşmiştir.

Bankanın katılım özsermayesi 50 mln manattır. Hisselerinin pay sahipleri aşağıdakilerdir;

- 75%-i Azerbaycan hükümetine, 12,37%-i Türkiye'nin "Ziraat Bank"na, 1,08%-i "Ziraat Bank international"a, 6,55%-i "AzRe Tekrarsığorta" ASC-ye, 5%-i ise "Gala Hayat Sigorta" ASC-ye mahsustur.

Bankanın yabancı para biriminde yani Dolar ve Euro da parasal değer 20% artmıştır.

Bankanın 2017 yıl Toplam Aktifleri 335 milyon 157 bin manattır.

Bankanın Anlık Likiditesi 123.5%-tir.

Bankanın 2016 yılsonu aktifleri 880 milyon 864 bin manat, toplam mevduatlar ise 56 milyon 209 bin manat aşmış durumdadır. 2016 yılını 8 milyon 900 bin karla kapatmıştır. Bu kar geçen yılla oranda 3 kat yüksektir. Ancak 2017 yılında bankanın aktifleri 37,1% düşmüştür.

Bankanın aktiflerinin 115,49 mln manatını veya 39,1%-ni ihtiyaç sahibi kişilere kredi olarak yönlendirmiştir. Son 9 ayda bankanın kredi portföyünde 22,6% düşüş olmuş, mevduat portföyü 9,1% (187,589 mln manat) düşüş yapmıştır.

Bankanın Özsermayesinde 2,2% gerileme görülmüştür.

Banka 2017 yılında 12,688 mln manat kredi faiz gelirleri olmuş, ancak banka Ekim ayına kadar 62 bin manat zarar yapmış, yılsonunu 128 bin manat karla kapatmıştır.

Bankanın Likidite Riski-Bankanın Nakit akışları beklenmedik bir şekilde kesildiğinde satışa hazır olabilecek yüksek derecede talep edilen çeşitli varlıklar portföyüne sahiptir. Ayrıca banka, ARMB'a zorunlu bir rezerv ve müşteri tarafından çekilen tutarı tasarruf seviyesine bağlı olarak belirledi.

Banka, taahhüt süresi sona erene kadar tüm olası taahhütlerin veya gerekli olmayacak taahhütlerin yerine getirilmeyeceğini beklemektedir.

Bir yıl boyunca devlet kurumlarından alınacak miktarlarda bir yoğunlaşma gözükmemektedir. Bu malzemenin büyük ölçüde bankadan çıkarılması bankanı kötü yönde etkileyebilir. Banka gelecek yıllarda bu düzeyi korumaya çalışacaktır. Eğer banka elinde olan malzemeleri kaybederse, önceden kişilere bildiriş yapacak ve erken sata bileceği varlıklarını satacaktır (www.azerturkbank.az, 2018).

3.3 YAPI KREDİ AZERBAIJAN BANKASI ÖRNEĞİ

Koç Bankası 1998 yılında Azerbaycanda faaliyet göstermek için Azerbaycan Merkez Bankasına başvuruda bulunmuştur ve 5 milyon sermaye ile azerbaycana giriş yapmıştır. 2007 yılından itibaren Yapı Kredi ismiyle faaliyetini sürdürmektedir.

2012 yılının Eylül ayında dünyanın on en iyi kredi kartı markalarından biri Worldcard-ı Azerbaycan müşterilerinin sunan banka, aynı zamanda İnternet Bankacılık, Mobil Bankacılık gibi yenilikçi ürünlerini de kısa zamanda kullanıma açmıştır.

3.3.1 Müşterilere Verilen Krediler

İpotek ve kredi kalitesini artıran faktörler;

Gerekli teminatın miktarı ve türü, iş ortağının kredi riski değerlendirmesine bağlıdır, rehin türlerinin uygunluk ve değerlendirme parametreleri ile ilişki içerisindedir.

Elde edilen temel teminat türleri şunlardır:

- Kurumsal krediler için gayrimenkul
- Tüketici kredileri, krediler ve oturma tesislerinde alınan tüketici kredileri için nakdi krediler, rehineler
- Oto kredileri için nakit ve araç teminatı.

Yönetim, teminatın piyasa değerini izler, ilgili sözleşmeye uygun olarak ilave teminat ve kredi yardımı yapar, değer düşüklüğü karşılığı düşünüldüğünde temin edilen teminatın piyasa değerini kontrol eder.

3.3.2. Kredilerin Müşterilere Konsolidasyonu

31 Aralık 2016 tarihi itibarıyla, müşterilere verilen kredilerin 63,328 AZN-i veya toplam kredi portföyünün 28%-i bankanın on en büyük üçüncü tarafı elinde toplanmıştır. Krediler aşağıdaki tip müşterilere sunulmaktadır (tutarlar rezervden önce verilmektedir).

Tablo 3: Müşterilere Verilen Krediler:

	2016	2015
Özel Kurum	127,551	156,424
Gerçek kişi	95,425	112,818
Toplam müşterilere verilen krediler	222,976	269,242

Azerbaycan'da aşağıdaki sanayi sektörlerinde krediler temin edilmektedir (tutarlar rezervden önce verilmektedir).

	2016	2015
Gerçek kişi	95,425	112,818
Ticari şirketler	52,960	96,234
Gayrimenkul inşaatı	25,521	30,597
Üretim	49,070	29,593
Toplam müşterilere verilen krediler	222,976	269,242

Banka müşterileri, müşterileri veya iş ortakları sözleşmeden doğan yükümlülüklerini yerine getirmediği için oluşan zarar riskidir. Ayrı-ayrı iş ortakları ve coğrafi ve endüstriyel konsantrasyonlarda banka kredi riskini limitleri kabul etme ve uygulamada kullanır.

Banka kredi faaliyetini yürütmek için denetim süreci kurmuştur. Bu sistem kurulması kredilerin geri ödenmesi ve yeniden kredi olarak kişilere aktarılması için kurulmuştur.

Bankanın kredi verme durumu, yani yıllık tutar olarak ne kadar kredi verebilmesi, bankanın sermayesine, kredi gelirlilik oranına ve kredinin geri ödenebilme durumundan ortaya çıkarılır.

Banka, müşterileri adına verilen garantiler temelinde kendi adına ödeme yapmak zorunda kalabilir. Müşteriler, bu ödemeleri Banka'nın akreditif şartları çerçevesinde geri ödeyeceklerdir.

Bunlar bankanın kredi riskine benzer risklere maruz koymaktadır. Bunu kontrol sayesinde süreçler ve kurallar ile azaltmak mümkündür.

Büyük yerleşim anlaşmaları ve teminat anlaşmalarının kullanılmasından doğan riskler, azalış dikkate alınarak finansal durum için kredi tablosu yapılır. Riskin maksimum değeri bu tablodan öğrenilir. Finansal araçların gerçeğe uygun değerlerinin gerçeğe uygun değerden kaydedilmesiyle oluşan değerdeki değişimin bir sonucu olarak gelecekteki değer, ortaya çıkabilecek en yüksek risk miktarını değil, mevcut kredi riskine maruz kalmaktadır.

3.3.3 Kredi Taahhüt Riskleri

Banka müşterilerine garanti verir. Bu garantiler bankaya müşteri adına ödeme yapma işlemleri yetkisi tanır. Bankalar bu ödemeleri müşteri adına yapar. Müşteriler bu ödemeleri Banka'nın akreditif şartları çerçevesinde geri ödeyeceklerdir.

Finansal durum tablosunda maksimum kredi riskine ulaşmak için, Kilit anlaşmaları ve teminat sözleşmelerinin kullanılması daha doğru olacaktır.

3.3.4. Finansal Varlık Sınıflarının Kredi Kalitesi

Finansal varlıkların kredi kalitesi bankanın iç kredi değerlendirilmeleri ile yönetilir. Aşağıdaki tabloda bankanın kredi değerlendirme sistemine göre bankanın mali durumu ve kredi kalitesi gösterilmektedir. 31 Aralık 2016 tarihi itibarıyla nakit ve nakde eşdeğer varlıklar ve nakdi krediler, CBAR, OECD, BM ve diğer yabancı ülkelerdeki yatırımlar yapılabilir. Bankalarda tutulan miktarlar yüksek olarak derecelendirilmiştir.

Aşağıdaki tabloda yüksek kaliteli mali varlıklar ve minimum düzeyde kredi riski olan kredilerdir. Değerlendirme yüksek düzeydedir veya bu düzeye çok yakındır. İyi mali durum ve iyi borcun ödenme tarihi müşterilere verilen krediler ve diğer mali aktif düzeylerince

belirlenmiştir. Standart olmayan krediler kredi sözleşmelerine değişiklik yapılmış standart değerlendirmeden aşağı olan, fakat ferdi şekilde değer kaybetmiş kredilerden oluşur.

Tablo 4. Yüksek Kaliteli Mali Varlıklar ve Minimum Düzeyde Kredi Riski Olan Kredilerin Analizi

2016	Not	Zamanı dolmamış ve değer kaybetmemiş			Zamanı dolmuş fakat değer kaybetmemiş	Kişisel düzeyde	Toplam
		Yüksek	Standart değerli	Standart olmayan			
Nakit ve paraya eşdeğer fonlar	6	200,188	26	-	-	-	200,214
Kredi kuruluşlarından alınacak tutar	7	30,755	-	-	-	-	30,755
		230,943	26	-	-	-	230,969
Müşterilere verilen krediler	8						
Kurumsal krediler		-	50,208	22,319	10,246	44,778	127,551
Tüketici Kredileri		-	38,356	1,494	15,512	3,328	58,690
Küçük işletme kredileri		-	4,901	7,315	4,157	10,855	27,228
İpotek kredileri		-	6,740	714	410	1,643	9,507
		-	100,205	31,842	30,325	60,604	222,976

Satılmaya hazır menkul değerler	9	2,647	-	-	-	-	2,467
Diğer finansal varlıklar	13	-	1,550	-	-	-	1,550
Toplam		233,590	101,781	31,842	30,325	60,604	222,976

2015	Not	Zamanı dolmamış ve değer kaybetmemiş			Zamanı dolmuş fakat değer kaybetmemiş	Kişisel düzeyde	Toplam
		Yüksek değerli	Standart değerli	Standart olmayan			
Nakit ve paraya Eşdeğer fonlar	6	93,204	283	-	-	-	93,487
Kredi kuruluşlarından alınacak tutar	7	32,348	50,324	-	-	-	82,389
		125,552	50,324	-	-	-	175,876
Müşterilere verilen krediler	8						
Kurumsal krediler		-	115,038	17,556	1,903	21,927	156,424
Tüketici kredileri		-	55,386	5,925	9,661	2,378	73,350
Küçük işletme kredileri		-	12,879	7,561	855	5,311	26,606
İpotek kredileri		-	10,738	1,493	6	625	12,862
		-	194,041	32,535	12,425	30,241	269,242

Satılmaya hazır menkul değerler	9	60	-	-	-	-	60
Diğer finansal varlıklar	13	-	894	-	-	-	894
Toplam		125,612	245,259	32,535	12,425	30,241	446,072

Vadesi geçmiş kredilerin analizi aşağıda verilmiştir. Vadesi geçmiş kredilerin çoğunluğu değersiz kabul edilir. Politikaya uygun olarak, banka kredi portföyü içindeki oranları doğru ve tutarlı bir şekilde uygulamalıdır.

Mevcut risk yönetimi her türlü kredi riski hacimleri, coğrafi bölgeler ve ürünler karşılaştırmalarına izin verecektir. Sıralama sistemi, iş ortaklarını değerlendirmenin temelidir. Kapsamlı finansal verilerle birlikte bir dizi başlangıç finansal ve analitik yönetime dayanmaktadır. Tüm iç riskler Banka'nın derecelendirme politikasına uygun olarak belirlenir. Veriler düzenli olarak değerlendirilir ve gözden geçirilir.

Finansal varlık sınıflarına göre vadesi geçmiş ancak değer düşüklüğüne uğramayan kredilerin analizi;

Tablo 5. Vadesi Geçmiş Ancak Değer Düşüklüğüne Uğramayan Krediler

2016	30 günden az	31-60 gün	61-90 gün	90 günden çok	Toplam
Müşterilere verilen krediler					
Tüketici	215	1,411	590	13,296	15,512

kredileri					
Kurumsal krediler	58	8,181	1,688	319	10,246
Küçük işletme kredileri	62	974	2,596	525	4,157
Konut kredileri	1	208	179	22	410
Toplam	336	10,774	5,053	14,162	30,325

2015	30 günden az	31-60 gün	61-90 gün	90 günden çok	Toplam
Müşterilere verilen krediler					
Tüketici kredileri	337	111	147	9,026	9,661
Kurumsal krediler	83	-	-	1,820	1,903
Küçük işletme kredileri	778	-	-	77	855
Konut kredileri	-	-	-	6	6
Toplam	1,238	111	147	10,929	12,425

Değer düşüklüğünün değerlendirilmesi:

Kredi değer düşüklüğü değerlendirmesi sırasında dikkate alınan temel faktörler farklı zaman dilimlerinde bulunmaktadır.

Banka iki deęer dūřūklūęūnū deęerlendirir, tek tek deęerlendirilen rezervler ve toplam tahmini rezervler.

Bireysel olarak değerlendirilmiş rezervler:

Banka, önemli olan her bir kredinin zorunlu karşılıklarını bireysel olarak tanımlar.

Banka rezerv miktarını belirlerken ařaęıdaki faktörleri dikkate alacaktır: iř planı iř planının sürdürülebilirlięi ve mali zorlukları, performans sonuçlarını, öngörülebilir kârları ve iflasları, iyileřtirme becerisi, beklenen temettü ödemeleri, finansal desteęi çekme, teminatın satıř deęeri ve beklenen nakit. Öngörülmeyen olayların daha fazla dikkat gerektirdięi durumlar dıřında, deęer dūřūklūęū kayıplar her raporlama tarihinde deęerlendirilir.

Tahmini rezervler;

Bireysel olarak önemsiz olan müřterilere verilen krediler (kredi kartları, ipotekler ve teminatlar dahil) ve bireysel olarak önemli olan ancak bireysel olarak deęer dūřūklūęū ile ilgili objektif bir kanıt bulunmayanlar olarak bir arada toplanır. Rezervler her raporlama tarihinde deęerlenir ve her bir kredi portföyü ayrı olarak analiz edilir.

Deęer dūřūklūęū fiyatlandırması zamanı, deęer dūřūklūęūne dair tarafsız bir kanıt olmadığı durumlarda portföyde bozulma belirlenir. Deęer dūřūklūęū kayıpları "roll-rate" modeli tarafından saęlanan verilerden kaynaklanarak belirlenir. Daha sonra deęer dūřūklūęū ödeneęi bankanın genel politikasına uygunluęu ile takip edilir.

Finansal garantiler ve akreditifler, krediler ve rezervler ile aynı şekilde değerlendirilir.

Tablo 6. Bankanın para aktifleri ve coğrafi dağılımları:

	2016	2015						
	Azerbaycan	OEEC	BDT ve diğer yabancı ülkeler	Toplam	Azerbaycan	OEEC	BDT ve diğer yaban- cı ülkeler	Toplam
Varlıklar								
Nakit ve para Malzem elerinin eşdeğerleri	58,389	160,271	1,312	219,972	49,841	70,226	1,581	121,648
Kredi kurumlarından alacak tutarları	30,755	-	-	30,756	32,363	50,026	-	82,389
Müşterilere verilen krediler	185,126	-	-	185,126	251,752	-	-	251,752
Değerli yatırım kağıtları	2,647	-	-	2,647	60	-	-	60
Diğer finansal varlıklar	1,550	-	-	1,550	894	-	-	894
	278,467	160,271	1,312	440,050	334,910	120,252	1,581	456,743
Yükümlü- lükler								
ARMB-den çekilecek tutarlar	20,023	-	-	20,023	20,014	-	-	20,014

Kredi kurumlarından alacak tutarları	15,822	36,144	-	51,966	19,618	103,584	-	123,202
Müşteri sorumlulukları	314,794	-	-	314,794	212,860	-	-	212,860
Borç değerli kağıtlar	-	-	-	-	2,006	46,753	-	48,769
Diğer finansal varlıklar	1,415	-	-	1,415	588	66	-	654
	352,054	36,144	-	388,198	255,086	150,403	-	405,489
Net Varlıklar / (Yükümlülükler)	(73,587)	124,127	1,312	51,852	79,829	30,151	1,581	51,254

(www.yapikredi.com.az,2018)

SONUÇ

Yükselen rekabet ortamında bankaların karlarının inmesi, günümüzde kullanılan kredi riski yönetimi ve ölçümü yöntemleri ve tekniklerinin geliştirilmesi yönünde çabaların yükselmesini gerektirmektedir.

Bankalar gittikçe artan öneme sahip krediler üzerinde durması gerekmektedir çünkü bankaların en büyük yatırım yaptığı ve en büyük kar elde ettiği alan krediler. Bankalarda kredi riskinin doğru yönetilmemesi sonucu bankalar doğrudan etkilenmekte, hatta kredi riski bankaların iflasına bile sebep olabilir.

Bu çalışmamızda bankaların öne çıkan riskleri ve en önemlisi olan kredi riski araştırılmıştır. Bankalar kredi riskini zamanında belirleme ve kredi riski sürecini etkin bir şekilde yönlendirmeleri bankaların temel amaçlarından birisi haline gelmiştir.

Halkın Azerbaycan bankalarına olan güvenini kaybetmesi sonucu bankaya küçük tutarlı para yatırımlarına sebep olmuştur. Bankaların temel finansman kaynağı mevduatlar olduğundan bu konuda sıkıntı çekmektedirler.

Azerbaycan bankacılık sisteminin yapısı piyasa ekonomisi standartlarına erişmesi için birçok reform paketleri düzenlenmesi gerekmektedir. Ekonomik, sosyal ve kültürel alanda var olan çağdaş bir bankacılık, Azerbaycan'ın bu süreçte sahip olduğu en önemli avantajdır.

Azerbaycan'ın bankacılık sektöründe bankaların kar marjları 2014-2015 yıllarına kadar daralmıştır. Bu yıllarda çok sayıda banka, yoğun rekabet görülmektedir. 2015 yılından sonra bir kaç banka mevcut enflasyon koşullarına dayanamamış ve iflas etmiştir. Ekonomide bir gelişme gözükmemesine rağmen bankaların kar marjları iflas eden bankalardan dolayı yükselişe geçmiştir.

Şu anki dönemde bankalar elinde bulundurdukları müşterilerini kaybetme korkusu yaşamaktadırlar. Yapı kredi Bank ve ACCESS Bank gibi bankalar kredilerin vadesinde ve faiz oranlarında müşteri lehine hareket etmektedirler.

KAYNAKÇA

Azerbaycan Cumhuriyeti Merkezi Bankası, Yıllık Raporları 2013, s.26., ACMB, Yıllık Rapor 2017/05.

Azerbaycan Cumhuriyeti MB, Yıllık Raporları 2016, s.57. ve ACMB, Yıllık Rapor 2017/05, s.1 ACMB, Yıllık Rapor 2017, s2.

AHMET GEL, Fethi (2006), “Yeni Dönem Azerbaycan’ın Sosyo-Ekonomik Sistemi ve Türkiye İleBağlantısı”, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi,İstanbul.

AKDİŞ, Muhammet (1995), “Azerbaycan’da Bankacılık ve Mali Kurumlar”,Türk Dünyası Araştırmalar Dergisi,Sayı 99, s.105.

ALİYEV, Elşad (2007), “Azerbaycan’da Bankacılık Sektörünün Geleceği, Problemleri ve Çözümleri”,Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi,İzmir.

Azerbaycan Uluslararası Bankası, (2014), Deloitte Denetim Raporu”,Bakü.

EYÜPGİLLER, Servet (2010), “Türkiyede Bankacılık, Banka ve Mali Kuruluşlar”, Yargı yayınları, Ankara.

GURBANOV,Azad (2010), “Azerbaycan Bankacılık Yapısında Kredi Riski Ölçümü, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü,Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi,İzmir.

MİKAYILOV,Qahir (2013), “Azerbaycan Bankacılık Sürecinin Finansal Yapı Analizi”, Qafqaz Üniversitesi Ekonomi Dergisi, s.77.

MUKHTAROV,Şahriyar (2013), “Azerbaycan Bankacılık Sisteminin Finansal Analizi”, Qafqaz Üniversitesi Ekonomi ve Yönetim Dergisi, s.95.

TEKER, Bülengin (2010), “Kredi Riski Yönetimine İlişkin İlkeler”, Beta Yayıncılık, İstanbul.

URGANCI,Hikmet (2001), “Bankacılığın Oluşum Süreci”,Atatürk Kültür Yayıncılık, Adana.

YEL,Selma (2002), “Azerbaycan Cumhuriyeti Devleti’ Kurumunda Türkiye’ Yardımları İlhak Amacıyla mı İlişkiliydi?”,Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Ensitüsü Atatürk Yolu Dergisi, S 24, s. 568

YETİZ,Ansu (2009), Bankacılığın Tarihsel Gelişimi ve Bankacılığa Giriş, Çukurova Üniversitesi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi , Adana

(http://www.accessbank.az/az/page/financial_performance/#contentLef), (12.05.2018)

(<http://www.azerturkbank.az/bank/disclosure/year/>), (12.04.2018)

(<http://www.ibar.az/index.phpdd?in=Sectioncf&ruhjn=showfv&id=113>), (17.12.2017),

(<http://www.nba.az/pages/about-ugers/history/>), (16.12.2017),

(<https://de.slideshare.net/b1ck3r/bankaciln-tarihsel-geliimi>) , (11.10.2017)

(<https://documents.tips/education/bankaciligin-tarihsel-gelisimi>), (13.10.2017)

([https://www.yapikredi.com.az/uploads/posts/2017/07/Annual_Audit_Report_AZE_2016_\(final_GT\).pdf](https://www.yapikredi.com.az/uploads/posts/2017/07/Annual_Audit_Report_AZE_2016_(final_GT).pdf)), (19.04.2018)